

Dudchenko V.Y.
Ph.D., Associate Professor,
State Higher Educational Institution
«Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine»,
Sumy, Ukraine

TREND ANALYSIS POST-CRISIS RECOVERY WORLD TRADE

Дудченко В.Ю.
к. е. н., доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
м. Суми, Україна

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ПОСТКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

У статті досліджені основні тенденції, проблеми розвитку, стан та структура світової торгівлі, проаналізовані основні показники, що характеризують стан світової торгівлі, обґрунтовані напрями зміни складових світової торгівлі у посткризовий період.

Ключові слова: *світова торгівля, торгівля товарами, торгівля послугами, торговельний баланс, індекс концентрації експорту, індекс концентрації імпорту, фінансово-економічна криза.*

The major trends, development issues, status and structure of world trade are explored in the article, the main indicators characterizing the state of world trade are analyzed, trends of change of the components of world trade in the post-crisis period are reasonable in the article.

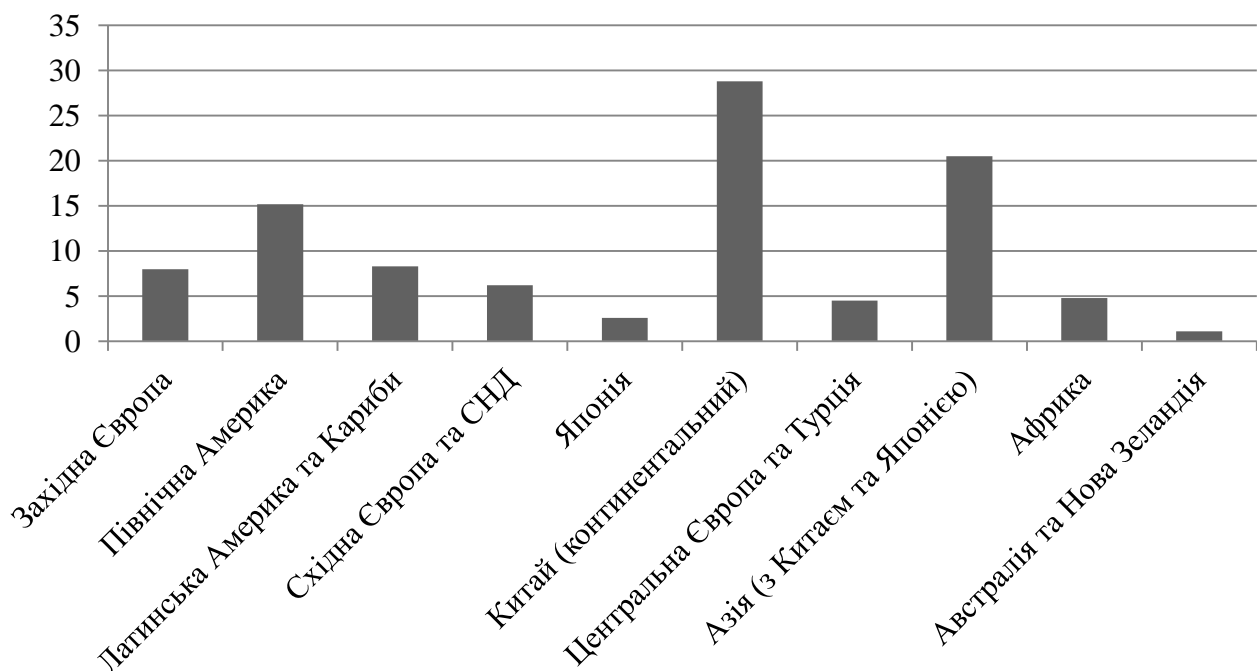
Key words: *international trade, trade in goods, trade in services, trade balance, an index of export concentration index of concentration of importation, the financial and economic crisis.*

Глобальними наслідками світової фінансово-економічної кризи, що знайшли своє відображення у сфері світової торгівлі, стало зменшення рівня світового виробництва, обсягів торгівлі, зміна механізмів та інструментів регулювання міжнародної торгівлі у напрямі посилення протекціоністських заходів. Посткризове відновлення економік країн світу продемонструвало поживлення у сфері світової торгівлі та характеризується застосуванням нових напрямів в системі управління міжнародною діяльністю на міжнародному, державному та корпоративному рівнях. Саме тому актуальним на сьогодні є аналіз тенденцій світової торгівлі та оцінка перспектив розвитку товарних ринків.

У глобалізованому світі досягнення економічного росту залежить від ступеню інтеграції вітчизняних підприємств та їх продуктів у світову економіку, державної підтримки інноваційного, конкурентоспроможного

виробництва та підвищення рівня професійної підготовки на ринку зайнятості, наявності макроекономічного та інституціонального середовища сприяння соціальному розвитку та досягненню соціальної справедливості у суспільстві. У посткризовий період значення стану світової торгівлі в оцінках глобального контексту проявляється в необхідності дослідження структури торгівлі, якості експорту, спеціалізації та концентрації торгівлі. Наявна структурна неоднорідність, незадовільний стан використання порівняльних переваг у використанні природних ресурсів, територіальні дисбаланси світової торгівлі впливають на зв'язки між країнами та змінюють детермінанти їх конкурентоспроможності.

Інтенсифікація технологічних змін та перерозподіл сфер впливу пояснює підвищення ролі країн, що розвиваються у світовій економіці, що потребує аналізу нових напрямів міжнародних зв'язків, перспективних можливостей та напрямів диверсифікації торгівлі країнами світу. Наведені висновки підтверджують прогнозовані МВФ значення регіонального внеску у розвиток світової економіки, наведені на рисунку 1.

Рис. 1. Прогнозні значення регіонального внеску у розвиток світової економіки за період 2011-2017 рр., %

Джерело: Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), on the basis of International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook, April 2012.

Згідно наведених прогнозів найбільших темпів розвитку економіки буде досягнуто в країнах, що розвиваються, зокрема, в Китаї (7,1%), Індії (5,5%). Негативна тенденція зменшення прогнозних значень розвитку досліджуваних економік пояснюється зменшенням зовнішнього попиту на їх експортну продукцію у країнах з розвинутою економікою, погіршенням фінансових умов, стабілізацією цін на сировинні товари (окрім нафти). До внутрішніх чинників уповільнення економічного зростання в країнах, що розвиваються відносяться: структурні реформи, нестабільність політичної ситуації, введення в дію інструментів «економіки попиту». Найбільш вразливими економіками до зовнішніх негативних проявів, що пояснюється наявними значними дефіцитами поточних операцій їх платіжних балансів, є Бразилія, Індія, Індонезія і Туреччина.

На сьогодні світова економіка розвивається повільними темпами, що підтверджується даними Економічної Комісії Латинської Америки та Карибів, що наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 - Тенденції та прогнозні значення зростання ВВП в регіонах світу, %

	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Світ	4,0	2,8	2,3	2,2	2,8	3,2
Країни з розвинутою ринковою економікою	2,6	1,5	1,3	1,1	2,0	2,4
США	2,4	1,8	2,8	1,9	2,5	3,2
Єврозона	2,1	1,6	-0,7	-0,4	1,2	1,6
Японія	4,5	-0,6	1,4	1,5	1,4	0,9
Країни, що розвиваються	7,7	5,9	4,7	4,6	4,7	5,1
Китай	10,3	9,3	7,7	7,7	7,3	7,1
Індія	9,6	7,3	4,7	4,8	5,0	5,5
Латинська Америка та Кариби	6,0	4,4	3,0	2,7	2,6	3,4

* прогнозні значення

Джерело: Economic Commission for Latin America and the Caribbean, on the basis of United Nations Department of Economic and Social Affairs (DESA), World Economic Situation and Prospects 2014, Update as of Mid-2014, New York, 2014

Негативними тенденціями посткризового відновлення економіки характеризуються країни Євросони, зокрема, Німеччина, Франція, Італія, позитивними – Великобританія, демонструються послаблення тенденцій економічного зростання країни, що розвиваються (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка), СНД, Латинська Америка та країни Карибського басейну з причин загального характеру, таких як: структурні проблеми економік промислово-розвинених країн, зменшення ВВП в США і Японії, турбулентність на фінансових ринках, військові конфлікти на Близькому Сході та в Україні.

За даними Всесвітньої торгової організації відбувається зменшення обсягів та темпів світової торгівлі, продуктивності праці у порівнянні з до кризовим періодом, що пояснюється зменшенням попиту на імпортні товари в економічно-розвинених країнах; уповільнення темпів зростання обсягів торгівлі порівняно з темпами зростання світової економіки, що пояснюється падінням цін на експортні товари. Зокрема, економічний спад в Євросоні спричинив найбільшу частку падіння імпорту розвинених країн (табл. 2).

Таблиця 2 - Ріст світової торгівлі між провідними групами країн, у 2010-2013 рр. (щорічні темпи росту, %)*

	Північ-Північ	Північ-Юг	Юг-Юг	Юг-Північ	Світ
2010	12,3	25,7	38,3	28,1	22,5
2011	15,2	18,6	32,5	21,4	21,0
2012	-4,6	0,8	12,0	17,7	4,8
2013 **	3,0	3,1	3,9	-0,4	2,6

* до групи країн Півночі включено Австралію, Канаду, Японію, нову Зеландію, США та країни Європейського Союзу та Європейської Асоціації Вільної Торгівлі. До групи країн Югу включено країни Африки, Латинської Америки і Карибського басейну, СНД, Близького Сходу та країни, що розвиваються з Азії.

** в даних за 2013 рік, окрім вище зазначених країн, включено також Венесуелу, Гонконг, Іран, Лівію, Нігерію, Катар, Об'єднані Арабські Емірати.

Джерело: Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), on the basis of information from United Nations Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE).

Зазначимо, що темпи росту світової торгівлі між провідними країнами Югу до країн Півночі є найменшими серед розглянутих регіонів.

Значним фактором впливу на загальні тенденції посткризового розвитку

світової торгівлі є введення економічних санкцій по відношенню до Російської Федерації з боку США, Європейського Союзу, що в першу чергу, проявилось на уповільненні очікуваного економічного зростання Німеччини та Єврозони в цілому.

На сьогодні світова торгівля характеризується позитивною кон'юнктурою для експорту країн, що розвиваються, які спеціалізують на виробництві споживчих товарів, і має наступні особливі риси структури та динаміки розвитку, що підтверджують дані таблиці 3:

- переважання розвинених країн в експорті та імпорті товарів. До основних експортерів товарів серед промислово розвинених країн відносяться США, Німеччина, Японія, Франція. До найбільших експортерів серед країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються відносяться Китай, Індія;
- зменшення частки провідних країн Європейського Союзу (Німеччини, Великобританії, Франції, Італії) в світовому експорті товарів та послуг;
- збільшення частки Китаю в світовому експорті товарів та послуг

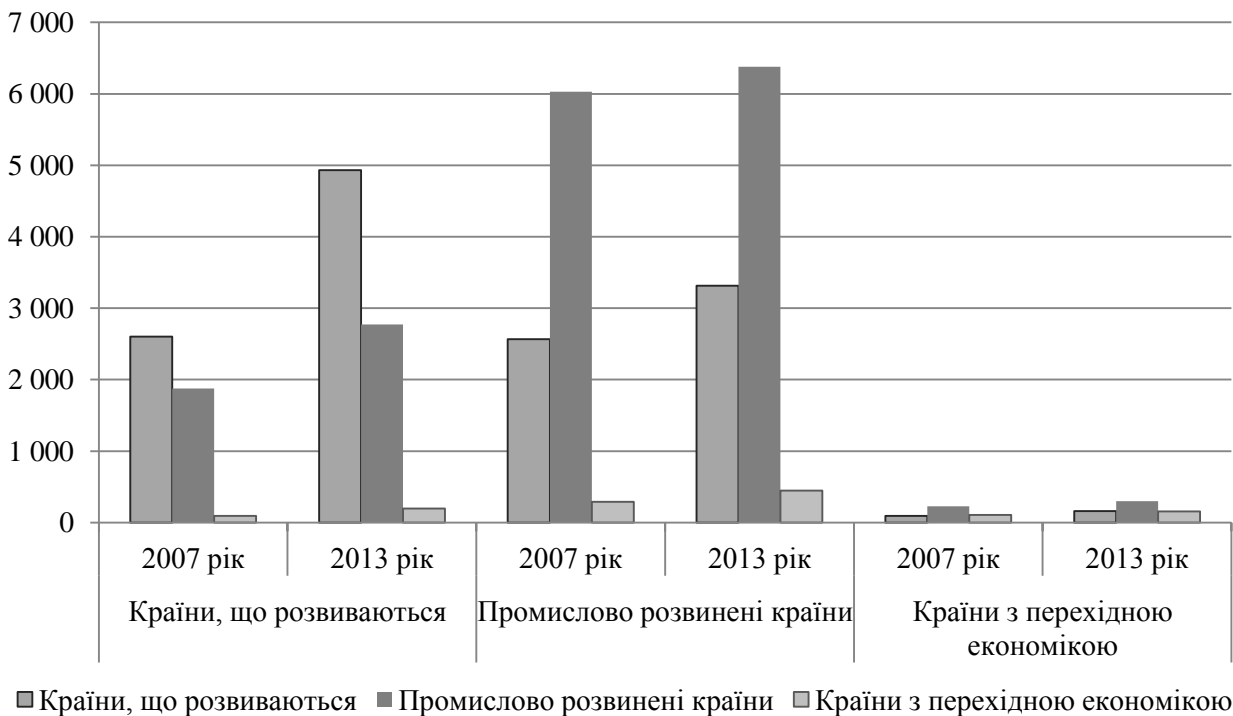
Таблиця 3 – Частка провідних країн-експортерів товарів та послуг у світовому експорті товарів та послуг у 2008-2013 рр., %

Країна	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Китай	7,7	8,0	8,3	9,2	9,3	9,9
США	9,5	9,3	9,9	9,7	9,4	9,8
Німеччина	9,1	8,8	8,8	8,3	8,2	7,8
Японія	4,6	4,5	4,2	4,6	4,2	4,0
Франція	4,0	3,9	4,2	3,8	3,7	3,4
Великобританія	4,2	3,8	3,8	3,6	3,5	3,4
Нідерланди	3,3	3,3	3,3	3,1	3,1	3,0
Північна Корея	2,7	2,6	2,7	2,9	2,9	2,9
Італія	3,5	3,3	3,1	2,9	2,8	2,7
Росія	2,5	2,3	2,4	2,5	2,4	2,5
Сінгапур	2,3	2,6	2,2	2,4	2,6	2,6
Канада	2,2	2,2	2,3	2,5	2,4	2,5
Індія	2,9	2,7	2,4	2,5	2,4	2,4

Джерело: (складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) <http://www.unctad.org>)

Таким чином, підтверджується ключова роль Західної Європи в світовій економіці та наявна тенденція розвитку країн неформальної групи БРІК

(Бразилія, Росія, Індія та Китай), частка яких у світовому експорті товарів та послуг, за досліджуваний період, зростала.

Рис. 2. Загальні обсяги експортної торгівлі за групами країн у до кризовий та посткризовий період

Джерело: (складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) <http://www.unctad.org>)

Розглянемо географічну структуру світової торгівлі, що представлена як розподіл торгових потоків між групами країн і наведена на рисунку 2. Зазначимо, що у досліджувані роки - до кризовий 2007 рік та після кризовий 2013 рік - характеристиками експортної торгівлі групами країн між собою є:

- ведення торгівлі промислово розвиненими країнами між собою та з країнами, що розвиваються. При цьому, високорозвинені країни виступають експортерами високотехнологічних товарів, а країни, що розвиваються спеціалізуються на експорті сировини;

- ведення торгівлі країнами, що розвиваються з країнами з перехідною економікою;

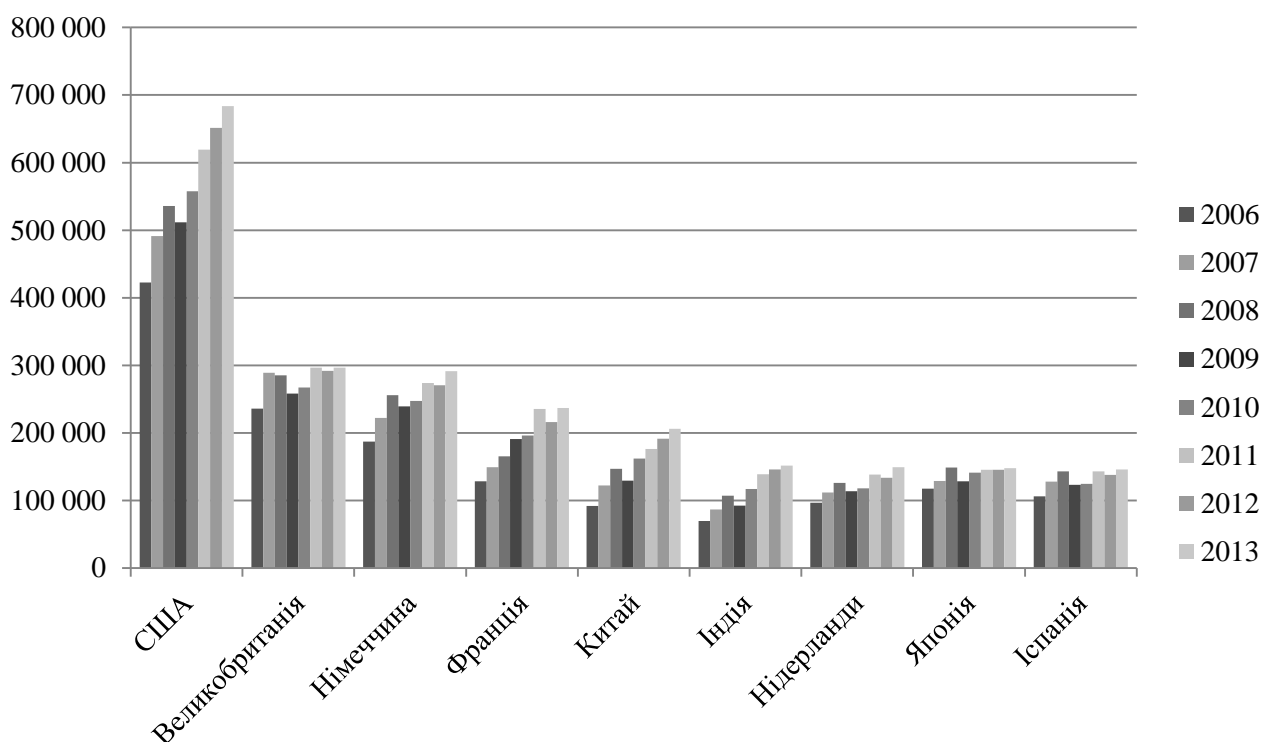
- переважання у до кризовий період експорту країн з перехідною

економікою в країни з перехідною економікою, а у посткризовий період у країни, що розвиваються.

За досліджуваний період спостерігалось збільшення обсягів торгівлі між країнами, що розвиваються і промислово-розвиненими країнами (див. рис. 2), чому сприяли наступні фактори:

- 1) пошук промислово-розвиненими країнами нових ринків збуту у зв'язку зі зменшенням попиту на ринках ЄС;
- 2) можливість для промислово-розвинених країн зниження витрат та підвищення продуктивності за рахунок наявної в країнах, що розвиваються дешевої інфраструктури та висококваліфікованої робочої сили.

Крім того, дані рисунку 2 підтверджують наявність структурних дисбалансів у світовій торгівлі, зосередженість світової торгівлі між промислово-розвиненими країнами, приблизну відповідність експорту з країн, що розвиваються в промислово-розвинені країни експорту з промислово-розвинених до країн, що розвиваються, вивезення з країн з перехідною економікою сировини та ввезення до них промислових товарів.

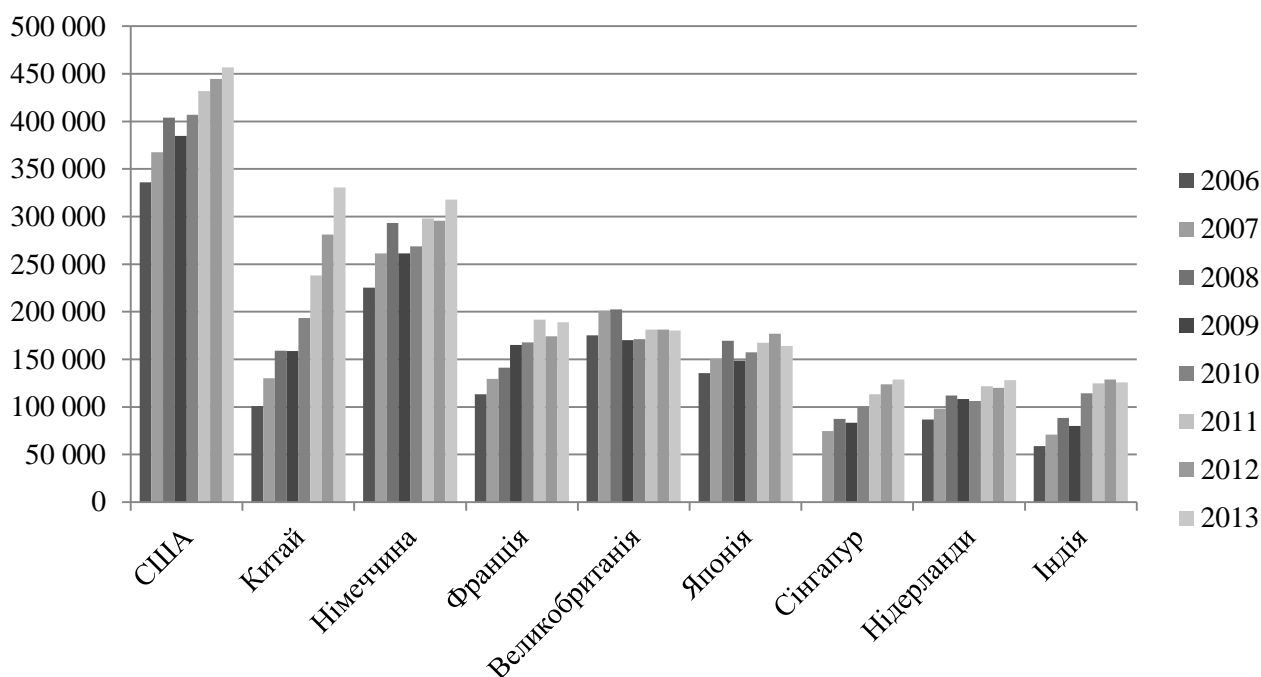

Рис. 4. Динаміка експорту послуг, млн. дол. США

Джерело: (складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) <http://www.unclad.org>)

Обсяг експорту послуг у світовій торгівлі зростає, що демонструє наведена на рис. 4 динаміка зміни даного показника в провідних країнах-експортерах. Найбільш проблемним періодом з досліджуваних 2006-2013 рр., що характеризувався зменшенням обсягів торгівлі послугами, був 2009 рік. Зазначимо, що змінні тенденції в експорті послуг спостерігаються в країнах Європейського Союзу, що пояснюється наявною кризою в Єврозоні, географічною структурою експорту, з переважанням країн-членів ЄС.

Динаміка імпорту послуг в провідних країнах-імпортерах, що наведена на рисунку 5, показує найбільші темпи зростання даного показника в Китаї, стабільність зростання частки в США та Сінгапурі, змінність тенденцій в провідних країнах ЄС.

Рис. 5. Динаміка імпорту послуг, млн. дол. США

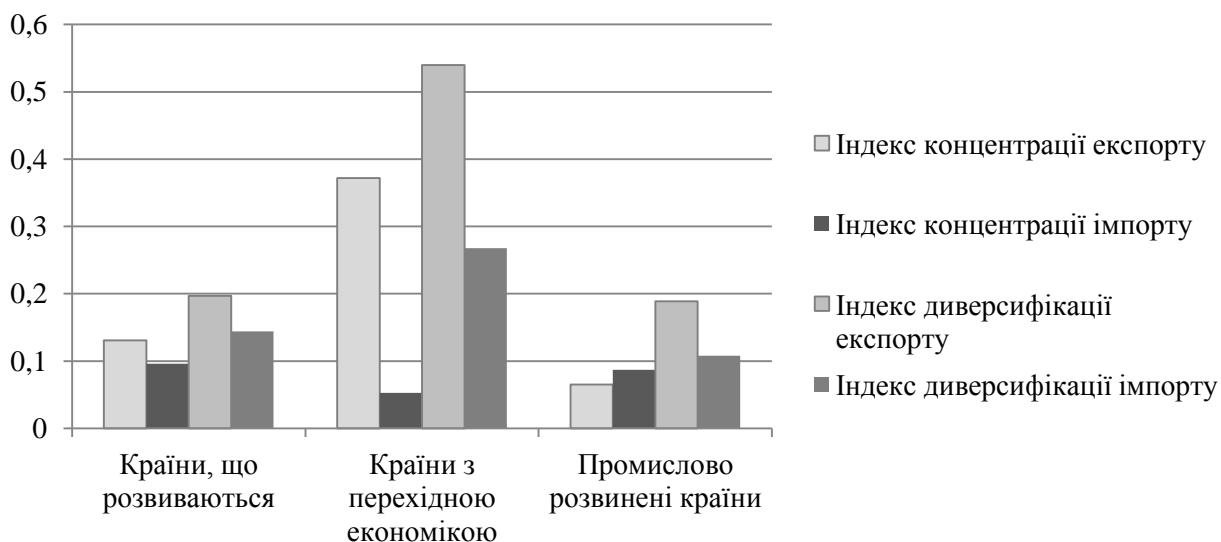
Джерело: (складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) <http://www.unclad.org>)

З метою дослідження сучасної світової торгівлі необхідно дослідити індикатори її стану: індекс концентрації експорту, індекс концентрації імпорту, індекс диверсифікації експорту та індекс диверсифікації імпорту, значення яких в основних групах країн світу наведені на рисунку 6.

Індекс концентрації експорту, що використовується з метою визначення наскільки різноманітні товари експортує країна, показує найбільше наближення значення досліджуваного показника до 1 у країнах з перехідною економікою, що говорить про те, що зазначена група країн експортують переважно обмежену групу товарів і це є негативною характеристикою. Найбільш позитивне значення даного показника у промислово-розвинених країнах, що говорить про наявність широкого спектру експортних товарів.

Індекс диверсифікації експорту (імпорту) використовується з метою визначення відхилення структури експорту (імпорту) від структури світового експорту (імпорту). Дані рисунку 6 демонструють позитивне значення індексу диверсифікації експорту та індексу диверсифікації імпорту в промислово-розвинених країнах, що говорить про те, що структура їх експорту та імпорту мінімально відрізняється від світової. Найбільш негативні значення даних індикаторів у країн з перехідною економікою, що характеризують структуру експорту та імпорту даної групи країн як таку, що значно відрізняється від світової.

Рис. 6. Індикатори, що характеризують світову торгівлю, 2013 рік.

Джерело: (складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) <http://www.unclad.org>)

Фінансово-економічна криза призвела до глобальної рецесії та спаду у світовій торгівлі, швидкості розповсюдження яких сприяли наявні розвинені міжнародні коопераційні зв'язки та розширені глобальні ланцюги постачань. Таким чином, міжнародна торгівля виступила механізмом передачі кризових проявів через ланцюгову реакцію виробників різних частин світу на ринкові умови, що змінилися.

Література:

1. Міжнародна торгівля : підруч. для студ. вищ. навч. закл. [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Барановська М.І. та ін.]; За редакцією Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.І. Барановської [4-те вид.] – К.: Центр учбової літератури, 2010 – 441 с.

Дудченко В. Ю. Аналіз тенденцій посткризового відновлення світової торгівлі // *Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles. Vol. 1* – Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2014. – P. 49-55.